

347.91/95 (497.1)

Д-Р ЈОВАН САВКОВИЋ

ПРВО РОЧИШТЕ У НАШЕМ ГРАЂАНСКОМ ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Чајку.

III-230

БЕОГРАД

1936

Уведено у нови инвентар бр. 566
1 јануара 1942 год.
Београд.

Д-Р ЈОВАН САВКОВИЋ

ПРВО РОЧИШТЕ У НАШЕМ
ГРАЂАНСКОМ ПАРТИЧНОМ ПОСТУПКУ

Прештампано из „Архива за правне и друштвене науке“,
бр. 3 — Септембар 1936 год.

БЕОГРАД
1936

**Прво рочиште у нашем Грађанском
парничном јосушујку*)**

Међу предлозима који су стављани ради измене, односно укидања, неких установа и прописа нашега Грађанског парничног поступка, налази се и предлог да би и тако звано прво рочиште, које се у поступку пред окружним судовима истиче обавезно, а пред среским судовима факултативно, као једну сувишну и нецелисходну установу ваљало укинути. Међу приговорима који се дижу против те установе Поступка нарочито се истиче приговор, да се туженик приморава да долази пред суд на прво рочиште само зато да би на њему усмено пријавио своје процесне приговоре којима је сврха спречавање, односно обустављање парнице. Да би практичнији начин пријављивања тих приговора био, ако би се туженику дала могућност да их саопшти суду писменим поднеском, односно у самом одговору на тужбу, а суд да може, без улажења у мериторно расправљање, одбити тужбу ако нађе да су поднесени приговори основани. Истиче се, даље, да обавезни претстанак на прво рочиште само зато да се на њему усмено пријаве приговори о којима се на првом рочишту нити расправља нити одлучује, значи, и за странке и за суд, један посве сувишан губитак у времену, раду и новцу, који би се системом пријаве приговора писменим путем сасвим сигурно могао уштедети. Међу приговорима против првог рочишта помиње се још и тај, да се на првом рочишту одлучује само о предлогу о обезбеђењу парничних трошкова, преиначењу тужбе и именовању претходника (ауктора), о предлозима да се тужба одбаци зато што странка нема способности да буде странка, што није парнично способна, или што лице које суду приступа није овлашћено на заступање; да судија који води прво рочиште, из разлога процесне економије, одлучује на првом рочишту и о тим предлозима само онда, ако предлог туженика уважи и тужбу одбаци; у противном случају да ће судија затражити одлуку већа да оно о тим предлозима одлучи заједно с главном стварју. Додаје се приго-

*) Предавање одржано у Удружењу за приватно право 5. јуна 1936 г.

ворима против првога рочишта још један: да установа првога рочишта није примљена у нашем Грађ. парн. п. зато да би се на њему предмети довршили на основу признања и поравнања, или пресудом због изостанка, јер се тражбина може признати и у одговору на тужбу, а поравнати се странке могу и на усменој расправи, а и ван ње итд.

Без обзира на то да у таквом претстављању законских прописа о првом рочишту има навода који стоје у очитој противности са јасним словом Закона, оно крије у себи и нетачно и неверно претстављање првога рочишта као једне важне процесне установе у целини, њене сврхе и њенога значаја у систему нашега Грађ. парн. поступка. Тако нетачно и неверно претстављање установа Поступка је способно да и у широке редове нашега грађанства унесе нетачне и криве појмове о установама и прописима нашега Грађ. поступка, дакле једнога дела нашега новог законодавства, и, на тај начин и нехостице, помогне оне негативне и рушилачке тежње, којима је сврха да се наше ново законодавство и наше државне творевине уопште, у свима њиховим облицима и манифестацијама, омаловаже и тако сасвим поуздано и дискредитују. Нетачно је на пр. тврдити да ће судија који води прво рочиште о предлогу да се тужба одбаци зато што странка нема способности да буде странка, што није парнично способна, што лице које приступа као заступник није за то овлашћено, из процесне економије, одлучивати на првом рочишту само онда ако те приговоре уважи и тужбу одбаци, јер се у Закону каже јасно и несумњиво (§ 334 став 2) да се о тим предлозима има на првом рочишту и расправљати и одлучивати, без обзира на то да ли ће суд те приговоре уважити или одбити. Не стоји ни то да се, осим предлога о обезбеђењу парничних трошкова, преиначењу тужбе и именовању претходника, сви остали приговори могу истицати током целе парнице, јер се приговор излечиве надлежности, како то изрично прописује § 335 Грађ. поступка, може истаћи само на првом рочишту, тако да је туженик, ако га ту не истакне, са доцнијим стављањем тога приговора већ преклудиран. О свим тим приговорима, као и приговору неизлечиве ненадлежности, може судија појединач који води расправу по службеној дужности расправљати и донети закључак о обустави поступка. Према пракси, пак, аустриских судова, која се развила на основу тумачења аустрискога Министарства правде уз § 239 (наш § 334), странке се на првом рочишту могу споразумно одрећи права да се о приговору ненадлежности расправља усмено, дајући своје изјаве и приговоре у записник, на основу којега онда веће, без усмене расправе, уколико нађе да је приговор основан тужбу одбације.

Што се саме установе првога рочишта као такве тиче, из Образложења које је дато законској Основи аустрискога Грађ. парн. поступка се види, да установа првога рочишта

није никаква рационалистичка творевина и измишљотина творца аустријског Грађ. парн. поступка Франца Клајна, него да је њоме само законом санкционисана једна пракса, која је код аустријских судова била развијена у усменим поступцима још далеко пре кодификације те установе у Клајновом Грађ. парн. поступку. Сам Клајн, пак, у своме систему Грађ. парн. поступка, који се нашао у његовој оставини, истиче, осим свих других разлога који говоре у прилог установе првога рочишта, да је и код аустријских српских судова, у свима већим аустријским градовима, постала стална судска пракса, да се прибегава истицању првога рочишта, иако оно у аустријском Поступку, као ни у нашем, није за српске судове предвиђено као обавезно, него само као факултативно. Доказ, да аустријски судови увиђају све користи које се имају од истицања првога рочишта и пред српским судовима, па то право које им Закон даје у пуној мери и искоришћују.

У см. става 2 §-а 334 нашега Грађ. парн. поступка: Прво се рочиште одређује за то да се на њему покуша поравнање, да се пријаве приговори недопустивости редовног правног пута или ненадлежности суда, да се пријави приговор да већ тече парница, да је ствар правноснажно пресуђена, као и да се прими изјава именованога претходника (ауктора). На првом се рочишту има, осим тога, изнети предлог да се парнични трошкови обезбеде. На њему се може спорна ствар свршити пресудом на основу признања, одрицања или изостанка; напослетку, тужилац може предложити да му се одобри преиначење тужбе. У см. Закона се прво рочиште, дакле, одржава и зато да се на њему пријаве приговори којима је сврха спречавање, односно обустављање парнице. Из Образложења законске Основе аустрискога Грађ. парн. поступка се, међутим, види, да установа првога рочишта није, у првом реду и мимо свих других разлога који за њу говоре, санкционисана у аустриском, па ни у нашем процесном систему, како се то код нас погрешно представља, ради тога, да би туженик на њему усмено изнео приговоре којима је сврха спречавање парнице и да би се њихов један део одмах ту и расправио и о њему донела одлука. Да је оно, напротив, у аустриском Грађ. парн. поступку, као и у нашем, узакоњено, пре свега, ради тога да би већ одмах ту, на првом рочишту, пре упуштања туженика у мериторно расправљање, један део спорних предмета, услед изостанка једне или друге странке са рочишта, услед признања тужбенога захтева са стране туженика, одрицања од њега, поравнањем, или на други начин, отпао, и тако суду било омогућено да у погледу расправљања и решавања оних предмета који, пошто је прво рочиште одржано, преостану, учини најцелисходнију и најекономичнију поделу. Тек би у другом реду у см. Образложења аустр. зак. Основе била сврха првога рочишта да се на њему пријаве приговори којима је циљ спречавање,

односно обустављање парнице. Како би се, нарочито, туженику онемогућило да, стављајући их доцније, пошто се већ једном упустио у мериторно расправљање, ток парнице намерно прекида и одуговлачи, односно учини неупотребљивим читаво парничко градиво које се, можда, дугом и скупом расправом и по цену скупих жртава добило. Установа првога рочишта могла је у аустријском Грађ. парн. поступку да буде санкционисана и да се кроз скоро четрдесет година, ево све до данас, непромењена одржи нарочито стога, јер се број спорова, који се код аустријских судова завршавају већ на првом рочишту, пресудама на основу изостанка, признања тужбеног захтева и поравнања, према подацима које у том погледу даје Клајн у своме Систему Грађ. поступка, пео пре рата, у неким иустриским покрајинама, и до 50% свих у ток стављених спорова док је, према истим подацима, био најмањи број спорова који су добијали решење и окончавани на основу контрадикторне расправе која је претходно одржавана. Извлачећи поуку из таких статистичких података, Клајн закључује, да је установа првога рочишта, без сваке сумње, оправдана, је је знатан део тужби које стижу суду, у ствари, само једна појачана опомена дужнику са стране веровника да своју обавезу испуни, или настојање веровника да ради наплате потраживања дође до једнога овршнога наслова у виду пресуде, те се дужник, знајући да је тужитељев захтев оправдан, на првом рочишту и не појављује, дозвољавајући да против њега падне пресуда због изостанка и да она постане извршном.

Да би се правилно могли оценити сви разлози који говоре у прилог установе првога рочишта, којима се нарочито аустријски законодавац руководио при њеном узакоњењу, потребно је изнети најважније разлоге из Образложења аустријског законскога Предлога Грађ. парн. поступка, као и допуне том Образложењу, које је дао Клајн у своме Систему аустријског Грађ. парн. поступка, који се, како је напред примећено, нашао у његовој духовној оставини. Они ће највише помоћи да о значају те установе, сада већ и нашега Грађ. парн. поступка, будемо најсигурније и из прве руке обавештени.

Целиснодна је подела послова у суду мотућа само онда, каже се у Образложењу аустријске зак. Основе Грађ. парн. поступка, између осталога, ако је суду дата мотућност да унапред зна да ли ће поводом тужбе доћи уопште до расправе, или ће спор добити решење пропуштањем признањем, или одрицањем од тужбеног захтева, и ако суд буде могао време које је потребно за спровођење расправе израчунати унапред са извесном вероватношћу. У ту сврху се чини, пре свега, потребним излучити предмете који се могу посвршавати одмах, од оних за чије је решење потребно више времена. У скоро сваком већем спору, сем тога, искаче, поред главнога предмета, и читав низ процесуалних спорних претходних питања, која непрестано одводе пажњу и делатност од главне ствари свих који су у спору заинтересовани, а која не допуштају да се једнапут оточне озбиљно са расправљањем у главном питању: као што је захтев да се осигурају парнични трошкови, па онда притвор да суд није надлежан,

да по истом тужбеном захтеву већ тече парница. Излучивање је потребно и ту да би се могло обезбедити да ће се рочишта, која су одређена углавно ствари моћи расправљати несметано и са потпуном прибраошћу, те да сведоци и вештици, који су на расправна рочишта позвани, не би морали долазити узалуд. Све то хоће законски Предлог да постигне тиме што прави разлику између првога рочишта и рочишта за расправу у меритуму предмета, следујући тиме једној пракси која се развила у оквиру усмених Поступака који постоје. Још су ранији зак. Предлови предвиђали установу првога рочишта, само са делимично другим задатком. Према зак. Предлогу је, пак, сврха првога рочишта да установи, да ли расправа спора мора међу странкама бити спроведена, па да ју, ако се она мора спровести, припреми у два правца: прво, што ће туженику наложити да на тужбу одговори и друго, што ће установити да постоје спорне тачке које се не односе на главну ствар и што ће их расправити. Расправа ће спора отплисти ако туженик на прво рочиште не дође, ако се, дакле, против њега може донети пресуда због изостанка; ако тужилац тужбу повуче, или се тужбенога захтева одрече; ако туженик тужбени захтев призна, или ако судији пође за руком да странке склопе поравнање. У свим ће тим случајевима пресудом на основу изостанка, или признања тужбенога захтева, услед поравнања, или констатовањем да се тужитељ тужбенога захтева одрекао, или да је тужба повучена, спор бити још ту, на првом рочишту, коначно завршен. Установа првога рочишта показује се, дакле, у многом обзиру корисном. Услед тога што се на тужбу одмах одређује рочиште и тиме отпада међувреме за предају одговора, тужилац у свим случајевима у којима туженик на тужбу или уопште не одговори, или тужбени захтев призна, долази у много краћем времену до пресуде, него ако би рочиште могло бити одређено тек после истека рока одређенога за предају одговора. Ако туженик на тужбу не одговори, тужилац је уштедео да ставља нов предлог да се тек после пропуштања предаје одговора одреди рочиште. Трошкови поступка се установом првога рочишта смањују, јер је туженик, који на тужбу нема шта да прими, ослобођен дужности да на тужбу подноси скуп одговор, уз заступање по правозаступнику, па да се тек пошто је одговор морао предати појављује на рочишту и тамо тужбени захтев признаје.

Процесуално решавање случајева, у којима међу странкама стварно не долази до спора, није могуће регулисати једноставније него што се то постиже установом првога рочишта. Ако се на тужбу не би подносио одговор, онда не би било другога начина за припремање расправе, него да се поводом сваке тужбе одреди међу странкама измена припремних списка, за коју би се показало да је без сврхе у случајевима у којима се спор завршава признањем, поравнањем, одрицањем од тужбенога захтева итд. Она би ишла и са трошковима, а решавање тужбенога захтева продужила у сваком случају за 1 до $1\frac{1}{2}$ месец дана. Други би начин био да се одмах истакне рочиште за мериторну расправу спора. При томе би се морало претпостављати, да ће услед сваке тужбе доћи стварно и до мериторнога расправљања, па би суд на један дан могао истакни рочиште за расправу само онолико предмета, колико би их за време званичних часова могао посвршавати, претпостављајући да код свих предмета дође и до њихове стварне расправе. Но како се у већини случајева та претпоставка не би показала тачном, суд би редовно губио драгоцено време, у којем би могао расправљати и посвршавати друге предмете. Уопште би тај систем имао ту злу страну, да би расправљање спорова у крајњем резултату успоравао, јер би суд на поједине дане могао истицати мањи број расправа, те би се и почетак расправљања свакога појединог спора у истој мери морао одлагати. Установа првога рочишта штити и од тога губитка. Расправни, међутим, материјал, који има да се савлада на првом рочишту, уско је ограничен, те суд не мора помишљати на то, да ће на њему бити изнесени предлови и наводи које је немогуће предвидети. Услед тога је суду омогућено да на прво рочиште истакне и више предмета, који тиме долазе релативно брзо на расправљање. На првом се рочишту онда врши разлучивање правих и неправих, привидних спорова. На тај ће се начин за будућност моћи рачунати са много више сигурности с тим, у којим ће

предметима доћи до стварнога расправљања, те ће суд моти своје време распоређивати без бојазни да ће се његов рачун, услед расправа које ће отпочети, показати нетачним. Што се, пак, расправе одржавају по томе плану раније, то је утолико повољније за све чиниоце који на главном спорном питању имају да сарађују.

Како Предлог не предвиђа да се прво рочиште одржава пред пуним већем, него пред судијом појединцем, не може се о свима процесним предлозима и приговорима ни расправљати одмах на првом рочишту. Где ће, вероватно, требати савлађивати веће јуристичке тешкоће, оставља се расправљање о њима већу. Код преиначења тужбе се ради више о про-сузњивању по вероватности, које није ништа поузданije ако се оно врши по једном или по три судије. Постојање парничне способности, или легитимације за заступање странака, зависни су од критерија који су лако уочљиви и чије установљење неће премашити снагу судије који води прво рочиште, па ће он бити дорастао и да одлучи о предлогу за полагање акторске каузије. Прво рочиште ће, према томе, дејствовати само разбистравајући и растеренујући у сваком погледу. Њиме се умањује број случајева који остају спорни, са оним, не незнанним бројем предмета, који ће бити решени пресудом због изостанка једне или друге странке, признањем или поравнањем. Сви ће ти спорови бити још одмах на првом рочишту излучени од осталих спорова, уз најмање оптерећење и за суд и за странке које се може постићи. Даљи број спорова, у којима би један део поступка морао у сваком случају бити спроведен без сврхе (недостатак парничне способности, именадлежност која се има узети у обзир по службеној дужности, именовање аутора), добијају, без те жртве, уз најједноставнија средства, своје решење. Најпосле се на првом рочишту констатује и то да су и какви су приговори подигнути, те је суд у положају, да, према важности и основаности приговора, упути их на посебно расправљање, или да предузме мере које се препоручују за одбрану меритума спора против штетнога упада тих процесуалних спорних питања. Премед који је суд тиме добио, биће од највеће користи за цео ток спора. Најпосле се нека спорна питања коначно решавају, па је услед тога смањено не само расправно градиво, него је смањен и задатак суда који поступа.

У своме Систему Грађ. парн. поступка, Клајн претставља прво рочиште као једно од средстава за концентрацију расправе. Код веће назавле послова, суд ће рокове моти само онда економски распоредити, пише Клајн у своме Систему Грађ. поступка о првом рочишту, између осталога, ако већ унапред буде могао створити себи бар приближну слику о томе, колико ће у појединим спорним предметима бити заузет. Довољно је ако спорни предмети буду на првом рочишту просејани бар кроз једно грубо сито и срећени према томе, да ли треба уопште да дође до мериторне расправе или не. Сви спорни случајеви почињу пред судом, нема сумње, са тужбом, али се њихов број већ до мериторне расправе знатно умањава. Он се још више смањује до пресуде, која пада у првостепеном поступку, а само један део и од тако смањенога броја предмета долази пред вишу инстанцију, поводом правних лекова. До мериторнога расправљања спора не долази, пак, због тога, што су тужбе, често, само појачане опомене веровника, упућене дужнику путем суда, или што оне смерају само бразо постизавање овршне основе, за захтеве који у ствари и нису спорни, те се и не утужују у ту сврху да би суд установио која је од странака у праву. Иако се прво рочиште у поступку пред среским судовима одређује само факултативно, у великом аустријском градовима се развио обичај да се прво рочиште истиче стално и у поступку пред среским судовима. Прво рочиште растеренава поступак у великој мери и повећава сигурност његове основе, јер се њиме умањава опасност да ће мериторна расправа бити на попа пута напуштена, или бар прекинута. Она је прототип концентрације и саме расправне садржине, јер се на првом рочишту мора изнети све оно што не спада у мериторну расправу, или што би ову могло бунити или отежавати.

У Грађ. парн. поступку који је био у крепости на правном подручју Апелационога суда у Новом Саду до 1 априла 1933 год., а који је рађен

по угледу и на аустријски Грађ. поступак, постојала је такођер установа првога рочишта, тако звано прихватно рочиште, и у поступку пред окружним и у поступку пред среским судовима, иако не сасвим у оном облику како је оно нормирано у аустријском, односно нашем Поступку. Према пропису зак. чл. I из год. 1911, одржавано је прихватно рочиште у поступку пред окружним судовима не пред судијом појединцем, него пред већем, које је имало да суди и у меритуму предмета. Већ ту, на првом рочишту, морао је туженик изнети све приговоре којима је сврха спречавање парнице, а доцније, пошто се већ једном упустио у мериторно расправљање, могао је изнети само оне приговоре које је суд дужан узети у обзир по службеној дужности, или, ако је одмах учинио вероватним да их раније, без своје кривице, није могао изнети. Приговори су се имали расправити одмах на прихватном рочишту, а ако је прихватно рочиште требало ради расправљања о њима на дуже време одгодити, суд је, на захтев тужиоца, имао ново рочиште истаћи и за мериторно расправљање спора. Ако је суд приговоре одбио, он је у поступку пред среским судом увек, а у поступку пред окружним судом на молбу тужиоца, без обзира на правомоћност решења о одбијању приговора, морао одредити наставак расправе у меритуму предмета. Ако је туженик поднео приговоре после упуштања у расправљање о главном предмету, суд је на молбу тужиоца могао одредити да се о приговорима расправља у вези са главним предметом, а одбијање је приговора могао изрећи и у коначној одлуци. У поступку пред среским судом могло се решење којим се приговори одбијају напasti само у вези са призивом, који се даје против мериторне одлуке. Већ ту, на првом рочишту, морао је туженик дати и своју мериторну противмолбу, коју је морао из писмена прочитати, а која се списисма приклjučivala као тужба. У поступку пред среским судом морао је туженик противмолбу дати усмено и она се уносила у записник. Мериторна противмолба није смела бити образложена, него је служила само томе, да се већ на првом рочишту поставе границе у којима ће се спор у главној ствари расправљати. За мериторну расправу код окружних судова мораје суд истаћи, по правилу, ново, посебно рочиште, које се морало припремати припремним списисима. Суд је, међутим, био властан, да по споразуму странака, у хитним случајевима и на молбу једне странке, већ на прихватном рочишту, пошто је довршио остале предмете који су за прихватно рочиште били истакнути, одржи расправу и у меритуму.

Занимљиви су и поучни и разлози који је законодавац дао у Образложењу Зак. чл. I из год. 1911 о прихватном рочишту, па је од користи да се и они, као допуна разлозима аустријскога зак. Предлога, овде наведу: Како се прихватно рочиште не мора припремати, оно захтева врло мало времена да се обави, те га суд може истаћи на сасвим кратком року. Тужиоцу је омотућено да пресуду на основу изостанка добије у кратком року, а у случају признања утуженога захтева или поравнања, ствар такође добија брзо решење. И приговори стављени у сврху спречавања парнице се решавају у најкаром времену, услед чега се туженик неће тако лако одлучивати да ставља приговоре само у намери да би парницу одутовљио. Прихватно рочиште чини сувишним припремање за мериторну расправу у свим споровима који се већ на првом рочишту свршавају пресудом на основу изостанка, признавања, или одрицања од тужбенога захтева, а исто тако и у споровима који престају услед приговора стављених у сврху спречавања парнице, услед чега поступак постаје и јефтинији. Такав ток парнице има не само за странке, него и за суд великих преумућстава. Како се на прихватном рочишту предмети у којима ће доћи до мериторне расправе издвајају од осталих, суд може расправе у довољној мери расподелити тако да буде уједначено запослен. Неће се догађати оно што је у Немачкој, где установа првога рочишта не постоји, на дневном реду, да је суд једнога дана за попа часа готов са свих десет рочишта које је истакао, док је другога дана приморан да од десет предмета које је истакао, девет одгађа, јер су му читаво време остали предмети испрели. Како су предмети који се свршавају већ на првом рочишту не припремају припремним списисима, уштећен је суду труд да и припремне списе проучава. Приговор да ће странке услед прихватнога рочишта морати суду је-

данпут више приступити, и то на рочиште које ствар у меритуму не помиче напред, не може се такођер узети у обзир. Венина се предмета и тако не свршава на једном једином рочишту, о чему се у сумарном Поступку с дана на дан уверавамо. Трајање парнице се неће, у целини узећи, ипак зато продужити, јер уз кратке рокове, које Поступак омогућује, међувреме између позива и рочишта за мориторну расправу неће, редовно, бити дуже услед тога што је пре тога уметнуто још и прво рочиште. Ако би у понеким случајевима то време било и дуже и, услед прихватнога рочишта, порасли и трошкови, добре стране и користи које иду са прихватним рочиштем, у највећем броју случајева, су такове, да незнатна штета са којом, можда, понекад, и иде одржавање прихватнога рочишта, не може ниуколико долазити у обзир.

Из Образложења зак. Основи аустр. Грађ. парн. поступка, Клајнових допуна томе Образложењу, као и из Образложења зак. Основи грађ. парн. поступка, који је важио на правном подручју Апелационога суда у Новом Саду до 1 априла 1933 године, види се, дакле, да прво рочиште не служи, у првом реду, томе да се на њему са стране туженика пријаве приговори којима је сврха да се расправљање спора спречи и обустави. Из њих се, напротив, види, да је сврха првог рочишта, пре свега, та, да би суд услед коначног решења и издвајања једнога дела спорова још ту, на првом рочишту, услед изостанка туженикова или тужиочева, услед поравнања, признања тужбенога захтева, одрицања од њега, повлачење тужбе, био у свим тим случајевима растерећен, могао осталим споровима поклонити своју пуну пажњу и извести у погледу њиховога расправљања најцелисходнију и најекономичнију поделу и у времену и у послу. Ако је по подацима које даје Клајн у свом Систему Грађ. парн. поступка, знатан део спорова већ на првом рочишту отпадао услед пресуда донесених на основу изостанка странака, признања, поравнања итд., код аустриских судова, извесно ни спорови који се на тај начин буду окончавали пред нашим судовима, неће бити у тој мери незнатни, да користи, које у погледу елиминисања једнога дела спорова на првом рочишту, те целисходне поделе судских послова, доноси собом прво рочиште, не би код наших судова могле уопште долазити у обзир. Тачни би се закључци могли у том погледу дати, нема сумње, тек онда, када се прикупе подаци од свих судова који су досада радили под режимом новога Поступка, и окружних и среских, када ће се моћи сазнати и то, како су таки случајеви подељени према разним покрајинама наше земље, како је то у своме исказу показао Клајн за разне покрајине предратне Аустрије. Но ако би се при томе показало да би број спорова који добијају коначно решење на првом рочишту у поступку пред окружним судовима био и незнатан, то још не би значило да установа првога рочишта не би била у толико оправдања у поступку пред среским судовима, где се код неких, бар на подручју Апелационог суда у Новом Саду, пресудама због изостанка, поравнањем, признањем тужбенога захтева

итд. свршавало, под режимом Зак. чл. I из год. 1911, и више од половине свих у ток стављених спорова.

Тек би у другом реду била сврха првога рочишта, као што смо чули, да се на њему не само пријави, него да се и расправи и одлучи о захтеву туженика да се обезбеде парнични трошкови, о приговорима да странка нема способности да буде странка, што није парнично способна, или што лице које приступа као заступник није за то овлаштено, о предлогу тужитељеву ради преиначења тужбе, а евентуално и о приговору неизлечиве ненадлежности. Па како се приговори стављени у сврху спречавања парнице имају пријавити, па и расправити, пре упуштања туженика у мериторно расправљање, и у оним Грађ. поступцима (немачком на пр.), који не познају установу првога рочишта, пропис нашега Поступка да се ти приговори имају пријавити и о њима расправити пре упуштања у мериторно расправљање, не би садржавао никакво изузетно и особито расположење које други Поступци не би познавали. Пријављивање и расправљање свих тих приговора и предлога на првом рочишту, све ако би број предмета који на првом рочишту коначно отпадају, био и минималан, говори и само за себе за целисходност установе првога рочишта. Њиховим пријављивањем и решавањем о њима већ ту, на првом рочишту, онемогућује се странкама да се са приговорима и предлозима те врсте јављају тек пошто се мериторна расправа приближила, можда, своме крају, и, на тај начин, учине не само бескорисним и неупотребљивима читаве отсеке дуге и скупе мериторне расправе, него и спор и његово решавање, у много случајева, намерно ометају и одувожаче. Друга група приговора била би, напослетку, она, која се на првом рочишту има само пријавити, док се о њима има расправити и одлучити не на првом рочишту и пред судијом појединцем који прво рочиште води, него пред већем које о спору треба да суди, одвојено, на посебном рочишту, или у вези са главном стварју, уз право већа да тај закључак из разлога целисходности повуче и одреди о њима посебно расправљање. Ти су приговори: да редован правни пут није допуштен, да је суд ненадлежан, да по истом спору парница већ тече, и да је ствар правоснажно пресуђена. Како се о првој групи приговора у см. изричитога прописа 2 ст. §-а 334 Грађ. парн. пост. има, како смо видели, и расправити и одлучивати већ на првом рочишту, остала би само ова последња, друга група приговора, као такова, због које се дижу оптужбе да је прво рочиште установа без практичне сврхе, способна да парницу само одвуче, а установљена само зато да би се туженику наметла дужност да се на њему појављује и пријављује приговоре, о којима се у см. слова Закона на првом рочишту нити сме расправљати нити одлучивати. Из замерке, међутим, да се та врста приговора може на првом рочишту само при-

јављивати а не и расправљати, наметао би се пре закључак, да се предлаже не укидање првога рочишта у целини, као једне процесно-правне установе, која има, како смо видели, и друге сврхе, него да се предлаже да се и та друга група приговора може на првом рочишту не само пријављивати, него да се о њима на првом рочишту може и расправљати па и одлучивати.

По прописима нашега Грађ. парн. поступка прво се рочиште одржава пред судијом појединцем, претседником већа, или чланом већа кога он за то одреди. Законодавац је сматрао, као што смо видели из Образложења аустричке законске Основе, да се расправљање и решавање о једном делу приговора и предлога, који је мање компликован, може остатити и судији појединцу, налазећи довољно гаранције за њихово пречишћавање и правилно решавање и у делатности појединачног судије. Расправљање и решавање о приговорима недопустивости редовног правног пута, ненадлежности суда, литеиспенденције и пресуђене ствари, као редовно теже и компликованије случајеве, упутио је Закон, напротив, пред веће, условљавајући решавање о њима претходним, контрадикторним расправљањем парничних странака. Питање је ово, нема сумње, начелне природе, и о њему се могу дати разлози и за и против, као што су они давани и у време када је аустрички Грађ. поступак био још у стадију законскога Пројекта. Тако је познати немачки процесуалиста Вах критиковao предлог Пројекта да се прво рочиште одржава пред судијом појединцем а не пред већем, истичући, нарочито, да ни пресуде које се доносе на основу изостанка, нису увек тако једноставне да би се могле поверити судији појединцу; да између судије који води прво рочиште и већа избијају често размишлажења у мишљењу итд. Усвојити разлоге који говоре за то да се сви приговори за спречавање парнице пријављују, расправљају па и решавају на првом рочишту пред већем, а не пред судијом појединцем, одвело би систему који је усвојио угарски законодавац у Зак. чл. I из год. 1911, који је био у крепости на правном подручју Апелационога суда у Новом Саду до 1 априла 1933, по коме се прво рочиште код окружних судова, као што је поменуто, одржава, као и мериторно, пред већем, пред којим се приговори имају и пријавити и о њима одмах расправљати и одлучивати. Занимљиво је, међутим, да је наш законодавац, далеко пре рецепције аустричкога Грађ. парн. поступка на територији Апелационога суда у Новом Саду, Законом од 23. јунија 1922 год., изменио ту одредбу Зак. чл. I из год. 1911 у том смислу, да расправу о прихвату парнице код окружних судова води инокосни судија, подразумевајући ту и решавање о приговорима стављеним у сврху спречавања парнице, да он доноси одлуке по пропуштању, отступању, одрицању и склопљеној намири и у сним споровима, у којима према ис-

том Закону поступа и решава судски колегијум. По тој новели нашега законодавца имају се приговори ради спречавања парнице не само пријавити судији појединцу који води прихватно рочиште, него се о њима има пред њим одмах и расправљати и одлучити.

Међу разлозима који говоре за установу првога рочишта треба, напослетку, поменути и тај, да у см. прописа нашега Поступка туженик мора на прво рочиште приступити и онда, ако на њему нема да пријави никаквих приговора, већ зато да би му се издао налог да на тужбу одговори, и да би му се саопштио рок у коме има да преда одговор на тужбу, па да за њега сама дужност пријављивања приговора на првом рочишту не претставља никакав нарочити терет, којега би био ослобођен ако би се приговори на првом рочишту не само пријављивали, него ако би се о њима ту одмах и расправљало. Потпуно укидање првога рочишта у том смислу да се и у споровима који теку пред окружним судовима одређује одмах расправа и у меритуму предмета, одвело би свим оним злим и штетним последицама које су довољно истакнуте у оба Образложења која су напред наведена, као и у допунама које је законском Образложењу дао Клајн у своме Систему Грађ. парн. поступка. Међу њима је, без обзира на штетне последице које би се, можда, и код окружних судова показале у поремећености правилнога судског пословања, најштетнија, без сумње, та, да би туженик морао подносити мериторну одбрану, дакле одговор на тужбу, и у свима оним случајевима, где на првом рочишту има намеру да стави само приговор за обустављање парнице, о коме се расправља одвојено, а са којим на крају крајева ипак побеђује; где тужбени захтев на првом рочишту призна; склопи поравнање, или где сам тужилац од тужбеног захтева одустане, или тужбу повуче. Ако би се, пак, и одговор на тужбу укинуо, мериторна би се расправа морала припремати на други начин, што би неминовно одвело, како је то речено у Образложењу аустричке Основе, продужењу рока за мериторно расправљање, а то би у већини случајева ишло, додуше, у корист туженика, али не и у корист тужиоца.

Ако би се, при свем том, ипак хтело да се и пријављивање и расправљање о процесним приговорима још више скрати и упрости, него што је то учињено у нашем Грађ. поступку, онда би се морало помишљати на онај и онаки систем првога рочишта, како је он био узакоњен у Зак. чл. I из год. 1911, који је вредео на правном подручју Апелационог суда у Новом Саду, уз новелу нашега законодавца, да се прво рочиште код окр. судова одржава пред судијом појединцем, или без те измене, пред већем, да се пред њима сви приговори за спречавање парнице не само пријављују, него да се о њима одмах на првом рочишту и расправља и

одлучује. Према том систему првога рочишта се, као што је поменуто, писмени одговор на тужбу никако не подноси, него туженик на првом рочишту даје мериторну противмолбу, кратко и без образложења, а суд, пошто је противмолба дата, одређује посебну расправу за мериторно расправљање спора. Суд је, пак, властан, да по споразуму странака, или у хитним случајевима и на молбу једне странке, може спор на првом рочишту, и код окр. суда, и мериторно расправити. У прилог установи првога рочишта, оваког, како га је наш законодавац усвојио, треба, међутим, истаћи да је њиме положај странака олакшан утолико, што оне на њему не морају бити заступане по правозаступнику, и што се установа првога рочишта у том облику одржала у Аустрији кроз скоро пуних четрдесет година, при свем том што је аустрички Грађ. поступак за то време новелизиран у неких осам махова. Ни на подручју Апелационога суда у Новом Саду никада се није, ни пре рата ни после рата, јављала потреба, нити стављао предлог, да се установа првога рочишта укине. Проф. Полак у своме Систему аустријског Грађ. парн. поступка (стр. 705), помињући шта је све писано у аустријској процесно-правној литератури о првом рочишту,¹⁾ каже да се установа првога рочишта у пракси показала одличном, као што се према историји постанка те установе није друго могло ни очекивати. Важно је, међутим, поменути, да ни др. Adolf Lam, који је у Аустрији предлагао укидање првога рочишта у поступку пред окружним судовима, није био против установе првога рочишта у начелу, него је, шта више, био мишљења да би њу пре требало оставити у поступку пред среским судовима, него у поступку пред окружним судовима, с обзиром на далеко већи број спорова који пред среским судовима добијају већ на првом рочишту окончање пресудом због изостанка, признањем тужбенога захтева, поравнањем итд. Др. Карло Кулон, пак, одговарајући Ламу у 13 броју Саопштења Удружења аустријских судија за год. 1913, истиче, сем осталих разлога који говоре у прилог установе првога рочишта, нарочито тај, да је она од благотворних последица за убрзање поступка, јер још пре мериторнога расправљања омогућава личан контакт између

¹⁾ Проф. Полак помиње чланак Dr-a Artur-a Steinwenter-a у Allgemeine österreichische Gerichtszeitung-у за год. 1913 бр. 13: Zur Geschichte der ersten Tagsatzung. Помиње, затим, чланак Dr-a Adolf-a Lamm-a, објављен у 25 бр. Juristische Blätter за год. 1913: Kurze Betrachtung über Wert und Bedeutung der ersten Tagsatzung im Gerichtshofverfahren, на који је одговарио Dr. Carl Coulon у 13 бр. Mitteilungen der Vereinigung der österreichischen Richter за год. 1913. Не помиње, међутим, проф. Полак чланак Dr-a Babitsch-a, у 14 бр. истога часописа, у коме Бабић, усвајајући разлоге које Др. Кулон наводи у прилог првога рочишта, надовезује и неке своје примедбе о важности првога рочишта.

парничких странака и између странака и суда и тако омогућава и лично објашњење међу странкама и поравнање, пре мериторне расправе, а суду да туженика, који приступа без правозаступника, обавести о његовим процесним правима и дужностима. На тај чланак др. Лама надовезао је своје примедбе одмах у 14 броју истога часописа др. Бабић, истичући да је значај установе првога рочишта баш у томе, да се странкама још пре упуштања у мериторно расправљање омогући личан додир, и то пред парничним судом, где ће, захваљујући угледу и утицају суда, најпре доћи међу њима до поравнања или признања тужбенога захтева, чиме ствар добија најбрже, а уз најмање жртве у труду и новцу, своје коначно решење.

У сваком случају, разлози који говоре за установу првога рочишта толико су озбиљни, а и многобројни, да није довољно само тврдити да се оно може без штете по темељито и брзо суђење укинути, него да је потребно и појединачно испитати и проценити све што говори за то, да је првог рочиште установа од многоструког практичног значаја. Чак и онда, ако би број случаја где се спор у поступку пред окружним судовима свршава на првом рочишту пресудом због изостанка, поравнањем, признањем тужбенога захтева итд., био код наших окружних судова и минималан, то још непрестано не би био доказ, како је напред примећено, да би установа првога рочишта и у поступку пред среским судовима, где је број случајева који добијају коначно решење на првом рочишту знатно већи него код окружних судова, била такођер без икаквог смисла. Велики број спорова који добијају решење на првом рочишту пред среским судовима, налаго би, шта више, да се и у среско-судском поступку — у њему, ваљда, пре свега — уведе прво рочиште (у см. §-а 334 Грађ. парн. пост.) не као факултативно, него као обавезно, како је оно било уведене и у Поступку Зак. чл. I из год. 1911. Али и у поступку пред окружним судовима има установа првога рочишта, као што смо видели, сем сврхе да се на њему предмети мериторно окончавају, и других циљева, који и сами за себе говоре за то да оно ни ту није без икакве практичне вредности. Но без обзира на све то, установа првога рочишта, као и толике друге установе Грађ. парн. поступка, као што је то тачно приметио др. Карло Кулон у већ поменутом чланку, срасла је и чини једну повезану, органску целину, са читавим низом других, такођер важних процесних установа, у толикој мери, да би њено уклањање из система Грађ. парн. поступка повукло за собом потребу реформе читавога низа и других важних процесних установа.

Без таквога детаљног и практички изводљивог реформног предлога, којим би, и без установе првога рочишта, могле бити постигнуте све оне користи које оно собом доноси, — какав реформни предлог није, уосталом, био кадар да покаже ни у Аустрији већ поменути др. Адолф Лам — сам захтев да прво рочиште треба као једну нецелисходну установу из Грађ. парн. поступка уклонити, губи, већ самим тим, у целини сав свој практичан значај.

32688